

Bijstellingen ramingen economische groei 2003¹⁾

Ben Dankmeyer

Op 7 juli 2006 publiceerde het CBS dat de groei van het bruto binnenlands product (BBP) in 2003 uitgekomen is op 0,3 procent. Dit betekende een bijstelling van het laatste cijfer dat naar buiten was gebracht met 0,4 procentpunt. Vergeleken met de eerste cijfers over de economische groei in 2003, gepubliceerd in februari 2004, is er zelfs sprake van een bijstelling met 1,1 procentpunt.

De publicatie van bijstellingen geschiedt op van te voren vastgestelde momenten. Het doel hiervan is de gepubliceerde groeicijfers voor de Nederlandse economie zoveel mogelijk aan te laten sluiten op het meest recente en complete bronmateriaal. Deze regelmatige actualisering van de groeicijfers is niet uniek voor Nederland, ook de meeste andere westerse landen publiceren op ongeveer dezelfde momenten geactualiseerde groeiramingen.

Het verschil van 1,1 procentpunt tussen de eerste raming en de definitieve raming twee en een half jaar later, is, vergeleken met eerdere jaren, relatief hoog. Voor een deel hangt de bijstelling voor 2003 samen met de revisie 2001 van de Nationale rekeningen. Verder veroorzaakte de ingebruikneming van een nieuw systeem voor de kortetermijnstatistiek een opwaartse bijstelling.

Eén jaar, vijf ramingen

Het CBS publiceert in de loop van de tijd verschillende keren over de ontwikkeling van de Nederlandse economie in een bepaalde periode. Dit volgt uit het streven om actuele cijfers te publiceren die aansluiten bij de informatie die op dat moment beschikbaar is. In tabel 1 wordt een overzicht gegeven van de verschillende ramingen van jaarcijfers en het moment waarop deze worden gepubliceerd.

Anderhalve maand na afloop van een kwartaal wordt de eerste CBS-raming van de economische groei van dat kwartaal naar buiten gebracht. Dit is de zogenaamde flashraming. De flashraming wordt gemaakt op basis van de eerste response van de maand- en kwartaalenquête. Voor een aantal variabelen zijn op dat moment nog geen gegevens beschikbaar zodat deze worden geschat op basis van de ontwikkeling in eerdere perioden. Drie maanden na afloop van een kwartaal komt het CBS naar buiten met de Reguliere kwartaalraming (RKR) die gebaseerd is op meer bronmateriaal dan de flashraming.

Met de flash van het vierde kwartaal, die medio februari wordt gepubliceerd, wordt ook een eerste raming gemaakt van het zojuist afgesloten jaar. Deze flashjaarraming (FJR) bestaat uit de flashraming van het vierde kwartaal en de (bijgestelde) reguliere kwartaalramingen van het eerste, tweede en derde kwartaal.

Begin april volgt de tweede jaarraming (JRKR) bij de publicatie van de actualisering van de kwartaalcijfers voor het

vierde kwartaal. Deze tweede raming is gebaseerd op de verwerking van de volledige response op de maand- en kwartaalenquête. Ook is dan meer informatie beschikbaar uit aanvullende bronnen.

In juli worden de uitkomsten van de Nationale rekeningen gepubliceerd. Deze cijfers volgen een cyclus van drie jaar. Het meest recente jaar wordt voor het eerst gepubliceerd en de voorgaande twee jaren worden herzien. Over een verslagjaar wordt dus na een half jaar (voorlopige jaarraming), na anderhalf jaar (nader voorlopige jaarraming) en na twee en een halfjaar (definitieve jaarraming) gepubliceerd.

Tabel 1
Overzicht van de jaarramingen

Benaming	Afkorting	Publicatiemoment
Flashjaarraming	FJR	Half februari jaar t+1
Jaarraming op basis van Reguliere kwartaalraming	JRKR	Begin april jaar t+1
Voorlopige jaarraming	VJR	Begin juli jaar t+1
Nader voorlopige jaarraming	NVJR	Begin juli jaar t+2
Definitieve jaarraming	Def	Begin juli jaar t+3

Revisie 2001

In 2005 zijn de resultaten van de revisie van de nationale rekeningen over het verslagjaar 2001 gepubliceerd. Een revisie vindt eens in de vijf tot tien jaar plaats. Het doel van een revisie is onder meer om veranderingen in concepten, classificaties en definities die in de loop van de jaren in internationaal verband zijn afgesproken, in één keer door te voeren in de Nationale rekeningen. Daarnaast wordt aansluiting gezocht bij nieuwe of herziene broninformatie.

Bij de revisie over 2001 zijn enkele belangrijke conceptuele wijzigingen doorgevoerd. Deze veranderingen hebben betrekking op de registratie van de rentemarge van banken (FISIM, Financial Intermediation Services Indirectly Measured) en op de registratie van de zogenoemde Bijzondere Financiële Instellingen (BFI's). Verder werd een andere prijsindex voor computers ingevoerd. Het gevolg van de revisie is dat enkele eerder gepubliceerde cijfers forse bijstellingen van niveau, en soms ook ontwikkeling, hebben ondergaan²⁾.

De analyse van de bijstellingen in de ramingen over 2003 wordt bemoeilijkt doordat er een breuk in de cijferreeksen is ontstaan als gevolg van de revisie. De ramingen tot en met de voorlopige jaarraming zijn vóór de revisie samengesteld, de nader voorlopige jaarraming en de definitieve raming zijn gegevens van na de revisie. Deze zijn dus gebaseerd op een aantal andere concepten en gewijzigde bronnen dan bij de eerdere ramingen. Door de revisie zijn enkele cijfers (en ook volumeontwikkelingen) meer bijgesteld dan in de standaard situatie zonder revisie het geval

zou zijn geweest. In dit onderzoek is er desondanks voor gekozen om de definitieve jaarraming als benchmark te gebruiken, omdat het uiteindelijk gaat om het vergelijken van de verschillende beelden die door het CBS naar buiten worden gebracht over dezelfde economische werkelijkheid.

Ramingen van het BBP voor 2003

In de periode februari 2004 – juli 2006 heeft het CBS vijfmaal gepubliceerd over de groei van het BBP in 2003. Tabel 2 geeft een overzicht van de opeenvolgende ramingen van de volumemutatie van het BBP tegen marktprijzen.

Bij het uitbrengen van de flashraming voor het vierde kwartaal van 2003 in februari 2004 is gepubliceerd dat de Nederlandse economie in 2003 was gekrompen met 0,8 procent. Bij de definitieve jaarraming, uitgebracht in juli 2006, bedroeg de raming voor de economische groei 0,3 procent. Dit betekent een opwaartse bijstelling van 1,1 procentpunt.

Tabel 2
Raming groeicijfers BBP voor het jaar 2003

Flashraming (FJR)	Reguliere raming (JRKR)	Voorlopige raming (VJR)	Nader voorlopige raming (NVJR)	Definitieve raming (Def)
% -volumemutaties				
-0,8	-0,7	-0,9	-0,1	0,3

Door op verschillende momenten naar buiten te treden met nieuwe groeiramingen kunnen grote bijstellingen leiden tot vragen over de kwaliteit van het ramingproces. Als de nieuwere ramingen weinig afwijken van eerdere zal de kwaliteit van het ramingproces niet snel ter discussie staan. Doet het dit wel, zoals in 2003, dan wordt deze vraag bijna automatisch gesteld.

Als eerdere ramingen weinig afwijken van de definitieve raming is men snel geneigd om te veronderstellen dat het ramingproces goed verloopt. Toch hoeft dit niet het geval te zijn. De eerste ramingen zijn gebaseerd op een beperkte hoeveelheid informatie. Iedere nieuwere raming is gebaseerd op meer (geactualiseerde) informatie en zal, mits de nieuwe informatie representatief is, leiden tot een betere raming.

Een kleine bijstelling hoeft niet te betekenen dat de raming goed is, het kan ook betekenen dat er weinig extra informatie voor de nieuwe raming beschikbaar was. Hoe minder extra informatie er in latere ramingen ter beschikking komt, des te groter is de kans dat de definitieve raming niet veel afwijkt van eerdere ramingen. De definitieve raming is gebaseerd op de maximale hoeveelheid beschikbare informatie.

Bijstellingen in de jaren 1990–2003

Om een indruk te krijgen of het ramingproces anders verloopt dan in eerdere jaren worden in tabel 3 voor de jaren 1990–2003 twee maatstaven gepresenteerd:

- het verschil tussen het definitieve cijfer en de flash;
- de som van de absolute bijstellingen.

De eerste indicator geeft een aanwijzing voor de hoogte van de bijstelling. De tweede maatstaf zegt iets over de tussentijdse bijstellingen en de sterkte van de fluctuaties.

Tabel 3
Bijstelling BBP 1990–2003)1

Jaar	Flash	Definitief	Bijstelling	Som van absolute bijstellingen
		% -volumemutaties t.o.v. een jaar eerder		Procentpunt
2003	-0,8	0,3	1,1	1,5
2002	0,3	0,1	-0,2	1,0
2001	1,1	1,4	0,3	0,5
2000	3,7	3,5	-0,2	0,9
1999	3,6	4,0	0,4	0,7
1998	3,5	4,4	0,9	1,0
1997	2,9	3,8	1,0	1,0
1996	2,6	3,1	0,5	0,9
1995	2,4	2,3	-0,1	0,4
1994	2,2	3,2	1,0	1,3
1993	0,2	0,8	0,6	0,9
1992	1,8	2,1	0,3	1,3
1991	2,2	2,2	0,1	0,4
1990	3,2	4,1	0,9	1,0
Gemiddeld 1990–2003			0,5	0,9

)1 Over de jaren 1990–2000 zijn nooit aparte jaarflash volumemutaties gepubliceerd, daarom is hier op basis van de vier kwartaalflashes een gemiddelde jaarflash berekend. Voor de jaren 2001–2003 zijn wel de aparte jaarflashes gebruikt.

Het verschil van 1,1 procentpunt tussen de flashraming en de definitieve raming voor 2003 is vergeleken met andere jaren zeer hoog. Tussen 1990 en 2003 lag de gemiddelde bijstelling op 0,5 procentpunt. Ook de som van de absolute bijstellingen lag in 2003 met 1,5 procentpunt duidelijk boven het gemiddelde van 0,9 procentpunt over de jaren 1990–2003. Voor een deel hangt deze grote bijstelling voor 2003 samen met de revisie 2001. Dit effect komt met name tot uiting in de bijstelling van de voorlopige jaarraming die gemaakt is in 2004 (vóór revisie) naar de nader voorlopige jaarraming uit 2005 (na revisie). Een andere belangrijke verklaring voor de sterke bijstelling heeft te maken met de aanloopproblemen die zijn ontstaan bij het in gebruik nemen van een systeem voor het samenstellen van de kortetermijnstatistiek. Dit heeft onder andere geleid tot een opwaartse bijstelling van de gegevens van de detailhandel.

Specifieke bijstellingen in het jaar 2003

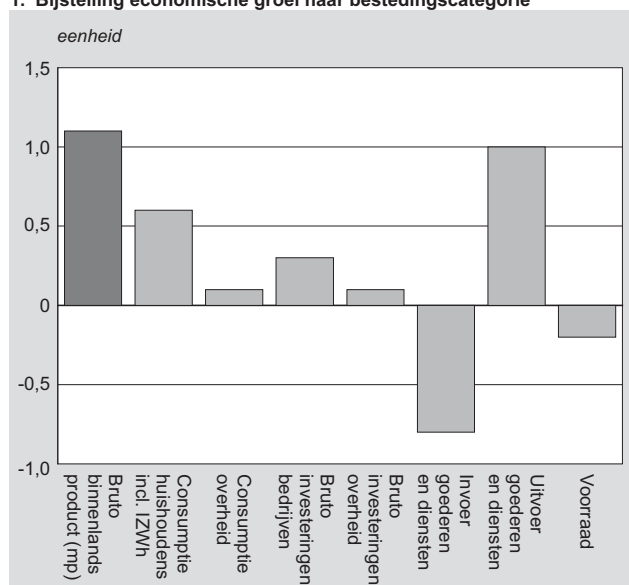
Het BBP kan op drie verschillende manieren berekend worden, via de finale bestedingen, de productie en de inkomens. De bijstelling van de BBP-groei kan volgens deze verschillende benaderingen worden toegerekend. In

Nederland ligt de nadruk op de eerste twee benaderingen en deze worden hieronder voor het jaar 2003 nader uitgewerkt.

Bestedingsmethode

Bij de bestedingsmethode wordt het BBP berekend als de som van de consumptie, de investeringen en het uitvoersaldo. Ook de bijstelling van de BBP-groei kan zo worden toegerekend aan de verschillende finale bestedingscomponenten³⁾. In figuur 1 wordt aangegeven welke bijstellingen er hebben plaatsgevonden bij de verschillende bestedingscategorieën.

1. Bijstelling economische groei naar bestedingscategorie

In de figuur is te zien dat de bijstellingen bij de invoer en uitvoer van goederen en diensten (gewogen aan de hand van hun relatieve omvang) het grootst zijn geweest. Deze bijstellingen hebben een tegengesteld effect op de bijstelling van het BBP en compenseren elkaar gedeeltelijk. Dit heeft te maken met het feit dat een groot deel van de buitenlandse handel van Nederland bestaat uit zogenaamde wederuitvoer. De tegengestelde bijstellingen hebben tot gevolg dat per saldo de invloed van in- en uitvoer op de totale bijstelling zich beperkte tot 0,2 procentpunt⁴⁾.

Van de binnenlandse bestedingen droeg de consumptie door huishoudens (inclusief instellingen zonder winst-oogmerk ten behoeve van de huishoudens, IZWh) het meest bij aan de bijstelling van het BBP. Voor deze categorie geldt dat zowel de relatieve bijstelling met 1,1 procentpunt (van -1,3 procent in de flash naar -0,2 definitief) als het aandeel in het BBP (50 procent) aanzienlijk was. De bijstelling bij de investeringen van bedrijven was met 1,6 procentpunt relatief groot. Gewogen met een aandeel van 16 procent in het BBP droegen de investeringen van bedrijven voor 0,3 procentpunt bij aan de BBP bijstelling.

Relatief waren de bijstellingen bij de investeringen van de overheid het grootst, maar door het kleine aandeel in het BBP was de bijdrage gering. De consumptie door de overheid kende relatief gezien de kleinste bijstelling (0,5 procentpunt). Ondanks het grote aandeel van deze categorie bestedingen in het BBP (bijna 24 procent) resulteerde dit in een kleine bijdrage aan de bijstelling van het BBP.

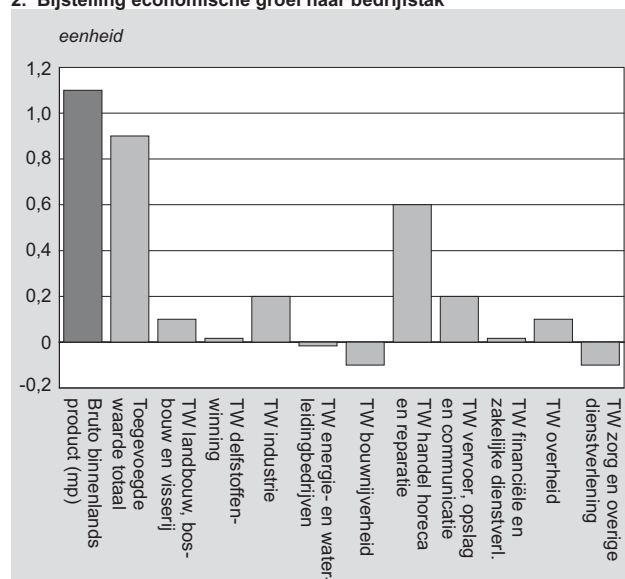
Productiemethode

Een tweede manier om het BBP te berekenen is volgens de productiemethode. Daarbij wordt de toegevoegde waarde (productie minus verbruik) van alle bedrijfstakken binnen de Nederlandse economie opgeteld. Op deze wijze kan ook de bijdrage van de bedrijfstakken aan de BBP-bijstelling worden bepaald.

In figuur 2 zijn de bijdragen van de bijstellingen bij de verschillende bedrijfstakken samengebracht⁵⁾. Uit de grafiek blijkt dat de bijstelling van het BBP voor circa 80 procent verklaard kan worden uit bijstellingen van de toegevoegde waarde in de bedrijfstakken. De gewijzigde registratie van FISIM verstoort in de productiebenadering het beeld van de bijdrage van de bedrijfstakken aan het totaal. Daarvan afgezien, leverde de bedrijfstak Handel, horeca en reparatie de grootste bijdrage aan de bijstelling van de toegevoegde waarde. Dit als gevolg van een grote bijstelling in de groei van deze bedrijfstak, van -2,1 procent bij de flash-raming naar 2,1 procent bij de definitieve raming, in combinatie met een betrekkelijk groot aandeel in de totale toegevoegde waarde van 14 procent. Een tweede plaats is er voor de bedrijfstak Vervoer, opslag en communicatie met 0,2 procentpunt. Hier werd de groei bijgesteld van 0,1 naar 2,8 procent.

De grootste bijstelling van de groei was er in de bedrijfstak landbouw, bosbouw en visserij met 5,5 procentpunt. De bijdrage aan de bijstelling van de totale toegevoegde waarde was beperkt doordat deze bedrijfstak slechts 2 procent van de totale toegevoegde waarde vertegenwoordigt.

2. Bijstelling economische groei naar bedrijfstak

Internationale vergelijking

Evenals in Nederland worden in de meeste andere westerse landen de economische groeicijfers in de loop der tijd op vooraf bepaalde momenten opnieuw berekend en eventueel bijgesteld. Deze bijstellingen worden opgenomen in de halfjaarlijkse OECD- publicatie, de 'Economic Outlook'. Aan de hand van deze publicaties kunnen de bijstellingen van groeiramingen van verschillende landen met elkaar worden vergeleken. De vergelijking wordt aan de hand van twee (afgeleide) kenmerken gemaakt, het 'verschil tussen de definitieve raming en de flashraming' en de 'som van de absolute bijstellingen'.

In tabel 4 worden deze twee kenmerken van een aantal belangrijke westerse landen gepresenteerd. Op basis van deze kenmerken kan geconstateerd worden dat Nederland in 2003, op de VS na, de grootste bijstelling heeft. In voorgaande publicaties over de jaren 2001 en 2002 nam Nederland nog een middenpositie in. Verder valt op dat het gemiddelde van de bijstellingen van alle landen in 2003, niet alleen groter was, maar ook sterker fluctueerde dan in het jaar 2001 en 2002.

Conclusies

De bijstelling van de BBP-groei voor het jaar 2003 werd gekenmerkt door relatief grote bijstellingen en sterke fluctuaties; de grootste en sterkste sinds 1990. Ook in

internationaal perspectief waren de bijstellingen van de Nederlandse ramingen voor 2003 opmerkelijk. Doorgaans neemt Nederland een middenpositie in, maar nu behoorde Nederland samen met de Verenigde Staten tot de landen met de hoogste totale bijstellingen en de sterkste fluctuaties in de bijstellingen. Voor een deel heeft dit te maken met de revisie van 2001. De definitieve raming kwam tot stand na de revisie van de Nationale rekeningen, terwijl de flash gebaseerd is op informatie van voor de revisie. Toch verklaart dit maar een deel van de bijstellingcijfers. Een ander deel is terug te voeren op de aanloopproblemen in een nieuw systeem dat gebruikt wordt voor het samenstellen van de kortetermijnstatistiek.

Noten in de tekst

- 1) Bijstellingpublicaties over de jaren 2000, 2001 en 2002 zijn terug te vinden in respectievelijk *De Nederlandse conjunctuur* 2004 (afl.1), 2005 (afl.2) en 2006 (afl.1).
- 2) Zie CBS (2005): *Revisie Nationale rekeningen: bijstellingen 2001–2004*.
- 3) Dit gebeurt door de componenten te wegen aan de hand van hun relatieve omvang in het BBP van 2002.
- 4) Een opwaartse bijstelling van de invoer leidt ceteris paribus tot een neerwaartse bijstelling van het BBP omdat de invoer in mindering wordt gebracht op de Nederlandse productie (en dus het BBP).
- 5) Dit gebeurt door de componenten te wegen aan de hand van hun relatieve omvang in het BBP van 2002.

Tabel 4
Bijstellingen van een aantal westerse landen voor het jaar 2003

	Flash EO74	JRKR EO 75	VJR EO 76	NVJR EO79	Def EO80	Bijstellingen Flash-Def	Som van de absolute bijstellingen
	%-volumemutaties				procentpunt		
Canada	1,8	1,7	2,0	2,0	1,8	0,0	0,6
Duitsland	0,0	-0,1	-0,1	-0,2	-0,2	-0,2	0,2
Frankrijk	0,1	0,5	0,5	0,9	1,1	1,0	1,0
Japan	2,7	2,7	2,5	1,8	1,8	-0,9	0,9
Nederland ¹⁾	-0,8	-0,7	-0,9	-0,1	0,3	1,1	1,5
Verenigd Koninkrijk	1,9	2,2	2,2	2,5	2,7	0,8	0,8
Verenigde Staten	2,9	3,1	3,0	2,7	0,8	-2,1	2,5
Gemiddeld 2003 ²⁾						0,9	1,1
Gemiddeld 2002						0,3	0,6
Gemiddeld 2001						0,4	0,7

¹⁾ De Nederlandse cijfers zijn gecorrigeerd op basis van CBS-cijfers

²⁾ Bij de gemiddelde waarde is het gemiddelde genomen van de absolute waarde van het verschil tussen flash en definitief.

Bron: OECD, Economic Outlook, nrs. 74–80; CBS, Nationale rekeningen 2003, 2004, 2005.